

РЕЦЕНЗИЯ

**за научноизследователската и учебно-преподавателската
дейност на гл. ас. д-р Красимира Александрова Петрова –
кандидат в конкурса за придобиване на
академичната длъжност „доцент“
в СУ „Климент Охридски“ – гр. София**
Област на ВО – 2, хуманитарни науки;
Професионално направление – 2.1. филологии
(Славянски езици. Съвременен руски език – морфология)
Факултет по славянски филологии
Катедра по руски език
Обява – ДВ бр. 64/16.08.2016 г.

Рецензент: проф. д-р Стефка Иванова Георгиева – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Документацията по конкурса е в изправност и в съответствие със Закона за научните степени и звания; отговаря на изискванията на СУ „Климент Охридски“ при заемане на академичната длъжност „доцент“. Единствен кандидат за участие в конкурса е гл.ас. д-р Красимира Александрова Петрова от Катедрата по руски език на Факултета по Славянски филологии на СУ „Климент Охридски“. Тя е завършила специалност „руски език и литература“ на СУ през 1990 год. и е получила квалификация „специалист по руски език и литература, преводач и преподавател в средните училища“ (1985-1990), а през 1991 – 1993 год. е получила квалификация за преподавател по английски език и литература в средното училище. През 1997 год. К. Петрова е защитила докторска дисертация на тема: „Сопоставителный семасиологический анализ лексико-семантических групп (на материале лексико-семантических групп с идентификатором *сутки* в русском и *денонощие* в болгарском языках)“ в Катедрата по руски език на СУ „Климент Охридски“.

За участие в конкурса кандидатката е представила списък от над 90 публикации, сред които 1 монография, 81 научни статии и доклади, от които 22 са публикувани в чужбина (част от тях са в съавторство), а също така участие като съставител и редактор на 2 асоциативни речника и участие в научно редакторство и съставителство на 7 научни сборника.

Представените доклади са четени на конгреси, на международни и национални вузовски научни конференции.

Изследователската дейност на д-р Красимира Петрова е свързана преди всичко с руската морфология, съпоставителни изследвания (руско-български), методиката на чуждоезиковото обучение и няколко интердисциплинарни области, като когнитивна лингвистика, етнопсихосоциolingвистични аспекти на езика, лингвокултурология и езикова картина на света, а така също и отделни аспекти на компютърната лингвистика.

Особено внимание заслужава монографията „Сопоставительное исследование междометий в русском и болгарском языках, София, 2016. Тя е оригинално и актуално в контекста на съвременните лингвистични и методични разработки изследване. Базира се върху възгледите за езика като когнитивен механизъм за усвояване на действителността от човека и инструмент за съхраняване на универсални и специфични културни контексти и ценности, които ни позволяват да изградим определено разбиране за света и за мястото ни в него. Написана е на руски език.

Монографията е посветена на междуметията и звукоподражанията (т. нар. „малки думи“ в съвременната лингвистика) като в съпоставителен план въз основа на два взаимно допълващи се подхода – граматичният и семантичният е разкрита сполучливо еманацията и експликацията на феномена междуметия.

Досега те не са били обект на всеобхватно съпоставително изследване, което да е предназначено и за обучението по чужд език.

Работата е структурирана в 7 глави, в които върху обширен илюстративен материал са разгледани системно-структурните и функционални характеристики на междуметията в руски и български език, анализирана е тяхната употреба като дискурсивни и прагматични маркери в речта.

В първа глава: *„Область исследований и основные проблемы“* са поставени целта и конкретните задачи на изследването, като съпоставката между двата езика се извършва върху илюстративен материал в различни сфери и жанрове на съвременната комуникация.

Във втора глава: *„Междометие как часть речи“* се изследва механизмът, който обединява единиците от този клас, предложена е оригинална класификация, която се конструира на полеви принцип – с прототипично ядро от емоционално-експресивни междуметия и периферия, която е структурирана от други типове междуметия. Междуметията са описани и от гледна точка на произхода им – изконни и заемки. Интересни са изводите на изследователката, свързани с адаптацията на заемките в двата езика.

К. Петрова анализира и звукоподражанията в руски и български език, като единици със сходни характеристики с междуметията. Изследването има за цел както теоретичния анализ на тези думи, така и да подпомогне обучението по език и преводаческата дейност.

Глава 3: *„Семантические особенности междометий“* е посветена на взаимодействието на плана на изразяване и плана на съдържание, на фонетичното и интонационно оформяне на междуметията, които влияят при формиране на значението им. К. Петрова прави логичния извод, че междуметните единици имат

предимно морфосинтактичен и функционално-прагматичен характер. При анализа на конкретния материал авторката умело съчетава два вида анализ – съпоставителен лингвистичен анализ на междуметията и тяхното описание като фрагмент от езиковата картина на света.

В четвърта глава „*Морфологические особенности междуметий*“ са разгледани морфологическите особености на междуметията и звукоподражанията. Направен е изводът, че при тях липсват морфологически категории, а някои от характеристиките на междуметията имат морфосинтактичен характер

В пета глава „*Словообразовательные особенности междуметий*“ е описан съставът на междуметията от гледна точка на техния произход – изконни и заемки. Авторката стига да извода, че в руски и български език има сходни словообразователни модели за глаголи, съществителни и прилагателни, образувани от междуметия в двата езика; наблюдават се и сходни процеси на преминаване на други части на речта в групата на междуметията.

В шеста глава „*Синтаксические особенности междуметий*“ са разгледани синтактичните особености на междуметията като един от признаците за отделянето им като самостоятелна част на речта. Обърнато е специално внимание на способността им да образуват самостоятелно изказване, на участието им в актуалното и комуникативно членение на изречението.

В седма глава „*Другие аспекты исследований междуметий*“ е разгледано функционирането на междуметията и звукоподражанията като сигналативи, дискурсивни и прагматични маркери. С междуметията говорещият сигнализира, а не съобщава, какво изпитва, чувства, в тях се преминава към логически неразчленен начин за предаване на езиковата информация.

К. Петрова прави опит за интерпретация на звучаща ежедневно-битова реч на руско-български билингви и стига до извода, че често междуметията са маркер за превключване на езиковия код в речта на билингвите. Заслужават особено внимание изводите, свързани със специфичното поведение на „малките думи“ - те се пазят и обработват по различен начин в менталния лексикон на човека. Резултатите от такива изследвания позволяват да се разшири когнитивният потенциал на текстовете с етнокултурна конотация.

Междуметията в монографията са разгледани всеобхватно, но структурирането на отделните 7 глави поставя въпроси, свързани с разликата в обема на информацията, например, Глава 2 е от 73 стр., а Глава 4: *Морфологические категории междуметий* е само от 2 стр.; тя съвсем логично може да бъде обединена с Глава 5 *Словообразовательные особенности междуметий* като обособен параграф и т.п..

С новаторски подход са написани представените от д-р К. Петрова статии и доклади (над 80 научни разработки), свързани с широкия диапазон на изследователските ѝ интереси.

Те обхващат различни проблемни полета:

1. Съпоставителна морфология. В разработките е направен *морфологичен* анализ на различни граматични категории (степените за сравнение (34), категорията род на абривиатурите (36, 62), категорията число (44), словообразователните модели (78, 80 и др.), различни ракурси, свързани с анализа на междуметията и др. / 18, 46, 47, 48, 51, 54, 56, 57, 58 и др.).

2. С *чуждоезиковото обучение* са свързани много от работите на К. Петрова. Тя прави задълбочен анализ на грешките на обучаемите по руски език (5), предлага иновационни подходи за презентация на

материала и засилване на мотивацията при обучението по руски език (59, 61, 66, 70, 77, 79 и др.). Оригинално са разгледани въпросите, свързани с езиковата игра на словообразователно ниво като средство за обучение по руски език. Авторката предлага морфемен и словообразователен анализ на оказионализми, неологизми, прояви на езикова игра, хумористичен ефект в анекдоти, които развиват лингвистичната компетенция на изучаващите руски език.

3. Третото научно направление е свързано с *когнитивната лингвистика, психолингвистиката и социолингвистиката*. Новаторски са разгледани проблемите, свързани с когнитивните аспекти на езика (76) и с когнитивното моделиране (22, 4, 49, 60, 74, 75, 76, 77, 79 и др.). К. Петрова стига да извода, че наблюденията над когнитивните разлики на фона на близостта на двата славянски езика помагат при обучението на руски език като чужд да се преодолеят грешките от интерференцията на близкородствените езици, които най-често са следствие от неосъзнатите когнитивни разлики. Новаторски са разгледани много въпроси, свързани с психолингвистичните проблеми на езика (7, 9, 15, 16, 21, 35, 42, 55 и др.). Проблемите, свързани със социолингвистиката са разгледани оригинално и от различни ракурси (4, 15, 56, 71 и др.).

4. Обект на изследване в разработките на д-р К. Петрова е и *компютърната лингвистика и корпусната лингвистика* (25, 29, 45, 69 и др.). Авторката доказва в работите си, че с помощта на компютърните обработки може да бъде направено по-пълно и по-прецизно съпоставително описание на езиците, процесът на преподаването може да бъде по-атрактивен и полезен, което води да усъвършенстване на междуезиковата и межкултурната комуникация.

5. Част от публикациите на д-р. К. Петрова са посветени на въпросите, свързани с *интердисциплинарни изследвания* – с *лингвокултурологията* и с *езиковата картина на света*. Лингвокултурологичният коментар е направен в когнитивен и комуникативен аспект. Разгледани са въпросите за взаимоотношаността на проблемите на езика и културата, когницията и семантиката, за концептите като единици за представяне на знанията на света. Разгледани са проблемите за националната специфика на лингвокултурното пространство, активните комуникативни процеси, връзката им с етническият манталитет на носителите на езика. Описани са елементи от концептуалната картина на света чрез елементи от езиковата, като авторката стига до извода в работите си, че описанието на елементи от езиковото съзнание дава възможност за възсъздаването на неповторимия индивидуален облик на всяка култура, а по-доброто познаване на собственото ни езиково съзнание, както и на други култури помага за качественото интра- и интеркултурно общуване, което е особено важно в епохата на глобализацията.

6. С разработките си по *лексикография* (8, 13, 24 и др.) и при съставянето на асоциативните речници (27, 37, 60, 63, 67 и др.) д-р К. Петрова потвърждава необходимостта от детайлни семантични изследвания на думи (групи от думи), от описанието не само на епидигматичните, но и на синтагматичните и парадигматичните връзки на думите, което дава възможност за по-всеобхватното описание на лексикалните единици.

Представените за рецензиране публикации на д-р Красимира Петрова са свързани в теоретичен и практически план с работата ѝ като изследовател и преподавател по руски език и се отличават с оригиналност, актуалност и новаторски търсения.

Д-р Красимира Петрова има значителен преподавателски стаж и опит. След завършването на висшето си образование тя е работила като учител по руски и английски език (61 СОУ " Св. Св. Кирил и Методий" - София), а от 1995 год. и до днес работи в СУ "Климент Охридски" (като асистент, ст. асистент, а от 2003 год. като гл. асистент по руски език) в Катедрата по руски език.

Д-р Красимира Петрова чете лекционен курс *Съвременен руски език (словообразуване, морфология)* - 45 ч. на студентите от бакалавърска степен "Руска филология". Тя води и лекционен курс *Съпоставителна лингвистика (морфология)* в магистерската програма „Език. Култура. Превод“ - 30 ч., избираеми курсове *Руската морфология в теорията „Смисъл-Текст“*; *Увод в когнитивната лингвистика*; *Прикладна лингвистика (работа с електронными языковыми ресурсами)* в бакалавърските програми, *Езикова картина на света* – в магистерската програма „Език. Култура. Превод“. Участвала е в разработването на учебните програми *Лингвокултурология* и *Съпоставителна лингвокултурология* за магистри. Д-р Красимира Петрова е водила и води упражненията по „Съвременен руски език (словообразуване, морфология)“ – 30 ч. в бакалавърската степен; упражнения по практически руски език – за русисти и нерусисти.

Тя е участвала в разработването на около 20 образователни и научно-изследователски национални и международни проекта.

Членува в Дружеството на русистите в България, член е на МАПРЯЛ, член е на Българската национална мрежа на преподавателите по руски език и култура; на ISAPL (Международно дружество по приложна психолингвистика) и INSOLISO (Международно дружество по социоллингвистика).

Всичко това ми дава достатъчно основания убедително да препоръчам гл.ас. д-р Красимира Александрова Петрова да бъде избрана на академичната длъжност доцент по Славянски езици (Съвременен руски език – Морфология) в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

19.12.2016 год.

Пловдив

Рецензент:

(проф. д-р Ст. Георгиева)